

Selvitys Sosiaali- ja terveyslautakunnalle Vaikeavammaisten palveluasumisen eri vaihtoehtoista

30/05/2018 Vantaan kaupunki, Vanhus- ja vammaispalvelut, Erityisasumisen tulostyöryhmä

Sisällys

1	Taustaa	2
1.1	Taustamateriaali	2
1.2	Vaikeavammaisten palveluasumisen järjestämistapoja	2
2	Kunnan velvoitteet, lain näkökulma	3
2.1	Kuntien yhteistoiminta, Kuntalain mukainen yhteistoiminta	3
2.2	Palveluiden kilpailuttamisvelvollisuus ja huomioitavia asioita	4
3	Nykytilan määrittely	4
4	Vertailu asiakasvaikutusten ja laadun näkökulmasta	5
4.1	Asiakasvaikutusten ja laadun huomioiminen	5
4.2	Toteutusvaihtoehtojen vertailua	6
5	Johtopäätökset	9

1 Taustaa

Vantaan kaupunginhallitus on kokouksessaan 30.10.2017 edellyttänyt Vanhus- ja vammaispalvelujen tulosaluetta laatimaan selvityksen vaikeavammaisten palveluasumisen nykytilasta ja vaihtoehtoista. Tässä selvityksessä esitetään taustatietoa ja vertaillaan eri järjestämistapoja sekä niiden nykytilaa, kustannusvaikutuksia sekä asiakaskokemuksen ja laadun seuranta.

Vaikeavammaisten palveluasumisen asiakkaita ovat henkilöt, jotka vammansa tai vammautumisensa vuoksi tarvitsevat yksilöllisen tarpeensa mukaisesti tukea ja apua niin paljon, etteivät pysty asumaan omassa kodissaan vahvojen tukitoimienkaan avulla pitkäaikaisesta sairaudesta johtuvan hoidon vaativuuden ja fyysisen vaikeavammaisuuden vuoksi.

Tämä palveluasumisen hankinta ei koske kehitysvammaisten asiakkaiden asumista, kehitysvammalain perusteella (KvL) olevat asumispalvelut on Vantaalla kilpailutettu v.2017.

1.1 Taustamateriaali

Selvitys perustuu käytössä olleeseen Vantaan kaupungin nykytilaa kuvaavaan asiakirja-aineistoon, lausuntoihin ja muuhun yleisesti saatavilla olevaan materiaaliin. Lisäksi selvitystä varten pyydettiin Vantaan vammaisneuvoston kantaa esillä oleviin vaihtoehtoihin ja Vammaisneuvoston kommentit on otettu huomioon ja muokattu tähän aineistoon mukaan.

Tällä hetkellä Vantaan kaupunki tarjoaa vaikeavammaisten palveluasumista omassa kodissa tapahtuvan vaikeavammaisten palveluasumisen lisäksi kunnan omana toimintana vaikeavammaisten 10 paikkaisessa palvelutalossa, yksittäisissä asunnoissa sekä kilpailutettujen sopimusten kautta ostopalveluna. Vaikeavammaisten palveluasumisen kilpailutetut sopimukset päättyvät 31.12.2018. Palvelun piirissä on vuosittain noin 100 asiakasta. Vaikeavammaisten palveluasumisen ostojen arvo on noin 4,6 miljoonaa euroa vuodessa.

1.2 Vaikeavammaisten palveluasumisen järjestämistapoja

- a. **Hankintalain mukaisesti kilpailutettu puitesopimus.** Puitejärjestelyllä tarkoitetaan kunnan ja yhden tai useamman toimittajan välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on vahvistaa tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat hinnat ja suunnitellut määrät sekä muut ehdot. Puitesopimuskumppanien listalta pyritään löytämään asiakkaalle mahdollisimman hyvin soveltuva palveluntuottaja. Puitejärjestelyn etuna on mahdollisuus palvelun huolelliseen seurantaan ja valvontaan se saatavan palvelun laadukkuus sen ollessa kirjattuna puitesopimukseen samalla tavoin. Palveluntuottaja on sitoutunut sopimuksen kautta Vantaan kaupungin määrittelemään palvelun vähimmäissisältöön ja laatuvaatimuksiin. Kaupunki valvoo palvelujen laatua.
- b. **Palveluseteli.** Asiakas saa itse valita kunnan hyväksymän palveluntuottajan omien mieltymystensä ja tarpeidensa mukaisesti. Setelin saaminen edellyttää, että kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon edustaja arvioi henkilön palvelun tarpeen. Asiakas ja palveluntuottaja tekevät sopimuksen palveluntuottamisesta. Palveluntuottaja on sitoutunut

Vantaan kaupungin määrittelemään palvelun vähimmäissisältöön ja laatuvaatimuksiin. Kaupunki valvoo palvelujen laatua.

- c. **Henkilökohtainen budjetointi**, jossa palveluntarpeen arvioinnissa määriteltiin avun ja tuen tarpeeseen päätetään vastata asiakkaan kanssa sovitusti henkilökohtaisella budjetoinnilla asiakkaan tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Asiakas voi itse päättää, mistä hankkii palvelusuunnitelman mukaiset tarvitsemansa palvelut. Hän voi vaikuttaa palvelujen sisältöön ja valita itse palvelun toteuttajan. Henkilökohtainen budjetti muodostuu summasta, joka palvelutarpeen arvioinnin perusteella on muotoutunut kaupungin normaalisti tarjoamista vastaavista palveluista. Vantaan sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta on 18.8.2014 §10 hyväksynyt toimintaohjeen henkilökohtaiseen budjetointiin vammaispalveluissa.
- d. **Perhehoito**. Toimeksiantosuhteisella perhehoidolla tarkoitetaan oman kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevan henkilön hoitamista yksityisessä perheessä perheenjäsenenä. Perhehoito voidaan järjestää myös hoidettavan kotona. Perhehoitoa antaa perhehoitaja. (Lasten ja nuorten perhehoitajia kutsutaan usein sijaisvanhemmiksi ja perhettä sijaisperheeksi. Lasten ja nuorten lisäksi perhehoidossa voi olla myös aikuisia kehitysvammaisia, mielenterveyskuntoutujia tai ikäihmisiä). Vantaan kaupunki tarjoaa vammaispalveluiden asiakkaan tarpeisiin kohdennettua toimeksiantosuhteista perhehoitoa. Asiakkaan palvelusuunnitelmanneuvottelun yhteydessä arvioidaan asiakkaan perhehoidon tarve. Perhehoito voi olla lyhytkestoista, tietyn määräjän kestoisena tai pitkäkestoista, toistaiseksi voimassa olevaa.
- e. **Asiakaskohtainen maksusitoumus**. Maksusitoumuksella kunta sitoutuu maksamaan asiakkaan tarvitseman palvelun palveluntuottajalle, jonka kanssa ei ole puitesopimusta palvelusta. Maksusitoumukset tehdään tyypillisesti vuodeksi kerrallaan. Maksusitoumus on käyttökelpoinen tilanteissa, joissa palvelun tarjoava palveluntuottaja ei ole kunnan kilpailuttamien palveluntuottajien puitejärjestelyssä, mutta asiakkaan yksilöllinen etu vaatii käyttämään ks. palveluntuottajan tarjoamaa palvelua. Maksusitoumuskäytännön heikkoutena on kustannusten ennustamattomuus ja sopimusseurannan sekä laadunvalvonnan vaikeutuminen.

2 Kunnan velvoitteet, lain näkökulma

2.1 Kuntien yhteistoiminta, Kuntalain mukainen yhteistoiminta

Kunta voi kuntalain nojalla järjestää sille laissa säädetty tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle. Kuntalain 54 §:n mukaa kunnalle, kuntayhtymälle tai sen viranomaiselle laissa säädetty tehtävä, jossa toimivaltaa voidaan siirtää viranhaltijalle, voidaan sopimuksella antaa virkavastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijan hoidettavaksi.

Sopimukseen on otettava tarpeelliset määräykset ainakin tehtävän sisällöstä, tehtävän hoidon seurannasta, kustannusten perusteista ja jakautumisesta sekä sopimuksen voimassaolosta ja irtisanomisesta.

Mahdollisen Sote- ja maakuntauudistuksen myötä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämistavasta päättää kuntien sijaan järjestämisvastuulliseksi tuleva maakunta.

Yhteistoimintasopimuksen perusteella kilpailutettuja hankintoja koskevat sopimukset kuitenkin siirtyvät maakunnalle ja niitä noudatetaan lähtökohtaisesti sellaisinaan.

2.2 Palveluiden kilpailuttamisvelvollisuus ja huomioitavia asioita

Kuntalain nojalla kunta tai kuntayhtymä voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse tai hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palveluntuottajalta. Kunnan tai kuntayhtymän hankkiessa laissa säädettyjä palveluja muulta palveluntuottajalta sillä säilyy lain 8 §:n 2 momentissa tarkoitettu järjestämisvastuu. Tämän lisäksi palveluntuottajan vastuu palveluista määräytyy sen mukaan, mitä kuntalaissa tai muualla säädetään, sekä mitä kunta tai kuntayhtymä ja palveluntuottaja sopivat.

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016 mukaan hankintayksiköiden on kilpailutettava hankintansa siten kuin hankintalaissa säädetään. Hankintalain kilpailuttamisvelvollisuus koskee sosiaali- ja terveystalouksia, joiden arvo on vähintään 400.000€ (hankintalaki 25 §).

Palveluiden kilpailuttamisvelvollisuus ei riipu järjestämistavasta. Siten sellaiset tehtävät, joita kunnat eivät katso perustelluiksi tuottaa itse, pitää kilpailuttaa hankintalain mukaisesti. Sen sijaan kunnan omana työnä tai yhdessä muiden kuntien kanssa omana työnä toteutettua palvelua ei tarvitse kilpailuttaa. Toisaalta hankintalakia ei myöskään sovelleta hankintayksiköiden väliseen hankintaan, jolla hankintayksiköt toteuttavat yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi niiden vastuulla olevat yleisen edun mukaiset julkiset palvelut.

Ns. Ei myytävänä! -kansalaisaloitteen käsittely on vasta eduskunnassa alkanut, joten sen mahdollisia vaikutuksia lainsäädäntöön ei voida ottaa huomioon tässä vaiheessa hankinnan valmistelua. Pääkaupunkiseudun muiden kuntien osalta sekä Helsinki että Espoo ovat kilpailuttaneet vammaisten palveluasumisen. Helsinki tarjoaa myös mahdollisuutta palvelusetelin käyttöön. Kilpailutetut sopimukset jatkuvat pidempään kuin Vantaan vastaava, joten yhteiskilpailutus ei ole mahdollista.

3 Nykytilan määrittely

Toteutusvaihtoehtojen vertailu kustannusvaikutusten näkökulmasta, kokonaiskustannuksiin vaikuttavat merkittävimmät tekijät:

Vaikeavammaisten palveluasumisen kustannukset 2017 taulukossa ja vaikeavammaisten palveluasumisen nettokustannukset vuonna 2017 olivat 4 912 279€.

Oma toiminta	Oma toiminta päivä/vrk hinta	osto	Osto päivä/vrk hinta	Tilinpäätös 2017 yhteensä
EUR	137€	EUR	113,51€	EUR
550 066,97				oma 550 066,97

		VpL 4 362 212,20		VpL 4 362 212,20
		ShL 319 671,13		ShL 319 671,13
YHT. 550 066,97		YHT. 4 681 883,33		YHT. 5 231 950,30

Palveluasumisen piirissä oli yhteensä 127 vaikeavammaista henkilöä. Asumisyksiköissä palveluasumisen piirissä oli 31.12.2017 100 asiakasta, vähennystä edelliseen vuoteen 2 henkilöä.

Palveluasumista kotihoidon turvin toteutettiin 27 asiakkaan kohdalla Vantaan omana ja joiltakin osin ostopalveluna. Kotihoito voi sisältää kotihoidon perustyön lisäksi tukipalveluja ja kotisairaanhoidon palveluja. Usein palveluasuminen kotiin koostuu erityyppisistä palveluista. Asiakas saattaa saada kotihoidon palveluja, henkilökohtaista apua ja mahdollisesti myös omaishoidontukea. Asiakkailta oli myös henkilökohtaisen avun päätös.

Ostopalvelun kautta hankituissa asumisyksiköissä palveluasumisen piirissä oli 31.12.2017 90 asiakasta, vähennystä edelliseen vuoteen 2 henkilöä. Eri ostopalvelun palvelutuottajia oli vuonna 2017 18 kappaletta. Sopimus ostopalvelujen kautta olevien palveluntuottajien kanssa on nyt loppumassa, joten uudet sopimukset palvelusta tulee saada voimaan kilpailutuksen kautta.

Vuonna 2017 henkilökohtaisen budjetin kustannukset olivat 55 298€ (kaikki asumispalvelua tukevat HB asiakkaat). Tällä hetkellä viidellä (5) asiakkaalla on voimassa oleva päätös asumispalveluiden tukemiseksi HB-periaatteen palvelusta, heistä yksi (1) asiakas ei ole käyttänyt palvelua 1.5.2017 lähtien. Kolmen (3) asiakkaan kohdalla on tehty vaikeavammaisten asumisen päätös asumispalvelusta kotiin henkilökohtaisena budjetointina mm. perhetilanteen vuoksi.

Perhehoidon kustannukset vuonna 2017 vaikeavammaisten asumispalveluissa olivat yhteensä 7 388,63€

oma toiminta	osto	Tilinpäätös 2017 yhteensä
EUR	EUR	EUR
YHT. 3 694,32	YHT. 3 694,32	YHT. 7 388,63

Yksittäisiä asiakaskohtaisia maksusitoumuksia vuonna 2017 ei ollut eikä palvelusetelin käyttöä ole vielä otettu käyttöön.

4 Vertailu asiakasvaikutusten ja laadun näkökulmasta

Toteutusvaihtoehtojen vertailu asiakasvaikutusten ja laadun näkökulmasta, hankinnassa huomioitavat laatutekijät (mm. asiakasturvallisuus, yksilöllinen palvelun toteuttaminen, palvelunsisältö, palvelunsaatavuus):

4.1 Asiakasvaikutusten ja laadun huomioiminen

Kilpailutuksella tulemme mahdollistamaan useamman palvelumallin toteuttamisen ja asiakkaille saatavan useamman erilaisen palvelumallin vaihtoehtoon hyödyntämisen. Erilaisten toteutusmallien (kilpailutettu ostopalvelun puitesopimus, palveluseteli, henkilökohtainen budjetointi, perhehoito ja asiakaskohtainen maksusitoumus) vertailun kautta, voimme näyttää eri mallien vaikutukset asiakkaiden ja laadun näkökulmasta. Kilpailutuksessa tulemme huomioimaan erilaisia toteutusmalleja vaikeavammaisten asumispalvelujen toteutuksessa, jotta voimme mahdollistaa mahdollisimman yksilöllisen ja asiakkaiden tarpeista lähtevän palvelun tuottamisen. Asiakkailla tulee olemaan mahdollisuus valita nyt olemassa olevien toteutustapojen lisäksi tulevaisuudessa myös palvelusetelin käyttö palvelunsa toteutuksessa.

Oikeanlainen palvelujen henkilökohtaistaminen vaatii aina hyvän ja kattavan asiakkaan yksilölliset tuntu tarpeet huomioivan palvelusuunnitelman. Palvelusuunnitelman teossa onkin tärkeää ottaa aina huomioon asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja toiveet sekä asiakkaan omien valintojen tärkeys ja otettava huomioon tämän jälkeen, mikä palvelujen toteuttamistapa vastaa parhaiten asiakkaan tarpeisiin. Asiakkaan tekemien valintojen ja päätöksenteon tukena on tärkeää käyttää hyödyksi tuettua päätöksentekoa, joka on oleellinen osa koko palvelusuunnitelman laadintaa ja kunkin asiakkaan omien valintojen ja päätösten tekemistä omista palveluistaan. Näin kukin asiakas voi aidosti vaikuttaa omien palveluidensa henkilökohtaistamiseen.

Hankintalain mukaisessa kilpailutuksessa tullaan ottamaan mukaan myös vaikeasti työllistettyjen työllistämisen vaade ostopalvelutoiminnassa.

4.2 Toteutusvaihtoehtojen vertailua

Toteutusvaihtoehdot:	Kustannukset 2017:	Asiakasvaikutus ja laatu:
Hankintalain mukaisesti kilpailutettu puitesopimus	4 681 883,33€	- mahdollistaa asiakkaiden ja palveluntuottajien kuulemisen ja huomioon ottamisen kilpailutusta valmisteltaessa - takaa kaikille sopimuksen piirissä oleville asiakkaille erittäin korkean elämisen, avun ja ohjauksen laadun, joita kaupunki pystyy myös laadukkaasti seuraamaan ja valvomaan - talouden ennustettavuus helpompaa - laadun seuranta helpompaa
Palveluseteli	-	- edistää sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjien valinnanvapautta ja mahdollisuuksia hankkia tarvitsemiaan palveluita yksityisiltä palvelujen tuottajilta
Henkilökohtainen budjetointi	55 298€	- antaa uusia mahdollisuuksia koota erilaisia palvelukokonaisuuksia valinnanvapauden piiriin ja samalla vahvistaa käyttäjän osallistumismahdollisuuksia ja saada integroituja palveluita
Perhehoito	7 388,63€	- antaa pysyviä ihmissuhteita, entistä yksilöllisempi palveluntoteuttamistapa
Asiakaskohtainen maksusitoumus	-	- vaihtoehto jos muut palvelun toteuttamistavat eivät palvele asiakasta

Useamman palvelumallin tuottamisen kilpailutuksella suunnataan asiakkaan saamaa palvelua kohti yksilöllisempää palvelua. Kilpailutuksen palvelukuvaukseen suunnitellaan lisättävän kolme erillistä palveluluokkaa (palveluluokka 1, 2 ja 3), joiden avulla voidaan paremmin määritellä kunkin asiakkaan yksilöllistä tuen tarvetta ja hänelle ostettavan palvelun sisältöä asiakkaan tuen tarpeen ja yksilöllisen avuntarpeen mukaisesti. Palveluluokissa tultaisiin määrittelemään kunkin asiakkaan tarvitsema keskimääräinen tuen tarve vuorokaudessa tunteina. Asumisen järjestelyissä pyritään tukemaan asiakkaan omatoimisuutta ja itsemääräämisoikeutta sekä ohjaamaan asiakkaita mahdollisimman itsenäiseen asumismuotoon. Palveluasumisessa mahdollisuuksien mukaan pyritään kuntouttavalla työotteella toimien vahvistamaan asukkaan toimintakykyä esim. apulaitteiden käyttöä opettaen niin, että hän pystyy siirtymään vähemmän tuetun asumisen piiriin ja/tai muuttamaan omaan kotiin tukitoimien turvin. Lisäksi yksittäisten asiakkaiden osalta voidaan järjestää satelliittiasumista siirtymävaiheeseen, joka on osoittautunut hyväksi toimintamalliksi. Asiakkaiden valinnanvapauden vuoksi asiakkaat asuvat mieluummin omissa kodeissaan, jos saavat sinne heille riittävät palvelut.

Hankintalaki mahdollistaa asiakkaiden ja palveluntuottajien kuulemisen ja huomioon ottamisen kilpailutusta valmisteltaessa. Kilpailutettu sopimus takaa kaikille sopimuksen piirissä oleville asiakkaille erittäin korkean elämisen, avun ja ohjauksen laadun, joita kaupunki pystyy myös laadukkaasti seuraamaan ja valvomaan. Puitesopimuksen mukaisten palveluiden kautta, on talouden ennustettavuus helpompaa, kun kaupunki tietää ostopalvelusopimuksen mukaisen sopimushinnan ja tätä kautta tulevan talouskehityksen. Lisäksi kaupunki pystyy hyvin näkemään palvelun talouden ja laadun seurannan.

Vantaan kaupunki tulee olemaan jatkossa mahdollistamassa palvelusetelin käyttöönottoa, joka tullaan siis huomioimaan myös tässä vaikeavammaisten asumispalvelun toteutusmuotona. Tällä hetkellä vammaisten palveluasumisen osalta Vantaan kaupunki ei tarjoa palveluseteliä. Palvelusetelin kehittäminen osaksi palvelukokonaisuutta olisi perusteltua asiakkaan valinnanvapauden toteutumiseksi mahdollisimman laajasti.

Palvelusetelillä edistetään sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjien valinnanvapautta ja mahdollisuuksia hankkia tarvitsemiaan palveluita yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka kunnan kuuluu järjestää asukkaalleen. Palvelusetelillä hankittava palvelu on vaihtoehto kunnan tuottamalle palvelulle. Yksityisen palvelujen tuottajan palveluiden on oltava vähintään vastaavien kunnallisten palvelujen tasoisia. Kunta voi asettaa palveluille lisäksi vaatimuksia, jotka liittyvät asiakkaiden tarpeisiin, palvelujen määrään, laatuun tai kunnan olosuhteisiin. Vaatimusten on oltava syrjimättömiä ja perustuttava puolueettomasti arvioitaviin seikkoihin. Suurin osa palvelusetelin valinneista kuntalaisista käyttää setelinsä. Palveluntuottaja valitaan hyvin yksilöllisin perustein. Tärkeimpinä kriteereinä pidetään: palvelun laatua, palvelun saamisen aikataulua ja palveluntuottajan kokemusta ja hintaa. Tutkimusten mukaan valinnanvapautta myös arvostetaan: 80 % suomalaisista haluaa päättää sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajan itse. Palveluseteli ei eriarvoista kuntalaisia, sillä palveluntuottajien välinen hintakilpailu varmistaa kustannusten pysymisen maltillisena. Kunnan tehtävänä on palvelusetelilain nojalla määritellä palvelusetelille kohtuullinen arvo. Myös useimmat kuntien itse tuottamat palvelut ovat maksullisia.

Tämän lisäksi hallitus on linjannut osana valmisteilla olevaa sote-uudistusta, että suomalaisessa valinnanvapausmallissa valinnanvapauden toteuttamisen pääkeinot ovat laajasti perustason palveluja

tarjoava sosiaali- ja terveyskeskus, suppeamman palveluvalikoiman omatiimi tai sote-asema, palveluseteli sekä henkilökohtainen budjetointi. Hallituksen linjauksen mukaan henkilökohtainen budjetointi antaa uusia mahdollisuuksia koota erilaisia palvelukokonaisuuksia valinnanvapauden piiriin ja samalla vahvistaa käyttäjän osallistumismahdollisuuksia ja saada integroituja palveluita. Henkilökohtaisen budjetoinnin avulla saadaan esim. vanhusten ja vammaisten palvelukokonaisuuksia ja niiden osia valinnanvapauden piiriin. Sosiaalihuollossa henkilökohtainen budjetointi tukee asiakkaan omaa osallistumista ja itsemääräämisoikeutta. Henkilökohtainen budjetti on rahasumma, jonka kunta myöntää kehitysvammaisen tai muuten tukea tarvitsevan ihmisen palveluihin. Henkilökohtaisessa budjetoinnissa ihminen päättää itse, mihin raha käytetään. Henkilökohtainen budjetti tarkoittaa sosiaalipalvelujen käyttäjälle annettua rahaa, jolla hän voi hankkia tarvitsemansa tuen ja palvelut haluamallaan tavalla. Henkilökohtainen budjetti muodostetaan avun ja tuen tarpeiden arvioinnin sekä tuen ja palvelujen kustannusten pohjalta. Perusajatus on, että ihmiset tietävät itse parhaiten, mitkä asiat ovat heille tärkeitä ja millaista elämää he haluavat elää. Kun ihmiset saavat itse suunnitella ja järjestää tarvitsemansa palvelut, ratkaisut vastaavat parhaiten heidän avun ja tuen tarpeisiinsa. Henkilökohtaisen budjetin avulla on mahdollista päättää itse, millaista elämää haluaa elää sekä järjestää itse tai olla mukana järjestämässä itselleen sopivia palveluita ja arjessa tarvittavaa tukea. On tärkeää, että ihmisille annetaan riittävästi apua valintojen ja päätösten tekoon jo palvelusuunnitelman laadinnassa sekä henkilökohtaisen budjetoinnin suunnitteluun ja tuen hankkimiseen, esimerkiksi tuetun päätöksen teon keinoin. Apuna voi olla sosiaalityöntekijä, lähiytöntekijä, oma läheinen tai ystävä. Henkilökohtainen budjetti lisää vammaisen ihmisen ja hänen läheistensä valinnanvapautta ja vaikutusmahdollisuuksia. Tavoitteena on, että jokainen voisi elää omannäköistään ja itselleen mieleistä elämää. Henkilökohtainen budjetti ja palveluseteli vaativat osaltaan henkilön tuentarpeen laajaa ja perusteellista selvitystä, jotta nämä palvelunjärjestämistavat vastaisivat henkilön todelliseen tuen tarpeeseen. Henkilökohtainen budjetti ei vaikuta Kelan maksamiin tukiin tai eläkkeisiin.

Yhtenä toteutusvaihtoehtona vaikeavammaisten asumisessa voi olla myös perhehoito, joka on vammaisen lapsen, nuoren, aikuisen tai ikääntyneen hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan tai hoidettavan kodissa. Perhehoito voi olla lyhytkestoista tai jatkuvaa kestäen vuosia tai jopa vuosikymmeniä. Lyhytaikainen perhehoito on yksi vaihtoehto eripituisiin tilapäishoidon tarpeisiin. Perhehoidon erityinen vahvuus ovat pysyvät ihmissuhteet ja niiden luoma turva ja mahdollisuus kiintymyssuhteisiin. Perhehoidossa eheän arjen perustana ovat toistuvat, säännölliset arkirutiinit. Perhehoito on tavallista perheen elämää.

Pelkillä asiakaskohtaisilla maksusitoumuksilla eli ns. suorahankintana vaikeavammaisten palveluasumista ei lain mukaan voida kokonaisuudessaan hankkia. Myös asiakasmäärän koko huomioon ottaen, ei ole mahdollista jokaiselle palvelua tarvitseville asiakkaalle yksilöllisesti käydä hinta-, laatu- ja sopimusneuvotteluja soveltuvan palveluntuottajan kanssa. Suorahankinta on viimesijainen palvelun toteuttamismuoto, jos muut palvelun toteuttamistavat eivät palvele asiakasta. Suorahankinnassa tulee jokaiselle asiakkaalle tehdä oma erillinen sopimuksensa, ja se on hidasta, mikäli jokaisesta noin 100:sta asiakkaasta tulisi tehdä oma erillinen sopimuksensa.

Lain julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016 110§ mukaan:

”Hankintayksikkö voi tehdä suorahankinnan yksittäisissä tapauksissa tämän luvun mukaisissa sosiaali- ja terveyspalveluhankinnoissa, jos tarjouskilpailun järjestäminen tai palvelun tarjoajan vaihtaminen

olisi ilmeisen kohtuutonta tai erityisen epätarkoituksenmukaista asiakkaan kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi.”

Näin ollen on mahdollista sopimuskauden vaihtuessa ottaa huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet edellä mainitun lainkohdan mukaisesti.

5 Johtopäätökset

Vantaan kaupungin vaikeavammaisten palveluasumisen hankinta on tarkoituksenmukaista kilpailuttaa niin, että uudet sopimukset astuvat voimaan 1.1.2019. Vantaan kaupunki tarvitsee kilpailutettuja palveluntuottajia, jotta voimme varmistaa niille asiakkaille, jotka eivät halua käyttää palveluseteliä tai henkilökohtaista budjettia, laadukkaan ja juuri heitä palvelevan asumisratkaisun.

Kilpailutuksen ohessa aletaan vuoden 2018 aikana valmistella palvelusetelin käyttöönottoa vaikeavammaisten palveluasumiseen. Kilpailutus ei tule olemaan este edellä mainituille palvelusetelin, henkilökohtaisen budjetoinnin, perhehoidon eikä asiakaskohtaisten maksusitoumusten käytölle.